

Софийски университет “Св.Климент Охридски”

**Факултет по славянски филологии
Катедра по руска литература**

Програма

за кандидат-докторантски конкурсен изпит по

Стара руска литература

1. Старата руска литература като тип средновековна книжнина. Граници и периодизация, жанрова система, стилове на изображение, литературен етикет, библейски интертекст, литературна символика, топоси и фолклорно-епически модели. Взаимодействие с византийската и старобългарската литература.

2. Възникването на славянската писменост и пътят на славянските книги. Делото на светите първоучители Кирил и Методий и техните ученици във Византия, Моравия, Панония и България. Проникване на славянските книги от България в Киевска Рус и значение на Кирилометодиевската тема за староруската литература.

3. Литературата на Киевска Рус (XI–XIII век) – състав, жанрови и тематични особености, поезика, символика и интертекстуалност, взаимодействие с византийската и старобългарската литература. Староруска ораторска проза, агиография, „хождения“, летописание, „княжески огледала“, воински повести и др.

4. Агиографската литература на Киевска Рус (XI–XIII век). Преводна и оригинална агиография. Типове святост и литературни топоси. Староруските княжески жития. Киево-печерският патерик.

5. Летописната традиция на Киевска Рус (XI–XIII век). „Повест за изминалите години“ – възникване, жанров синкретизъм, поезика. Фолклорно-епически и християнски парадигми в изграждане на образа на летописния владетел.

6. Старата руска литература от XII–XIII век – състав, жанрови и тематични особености, поезика. Средновековната епическа поема „Слово за похода на Игор“. Историческа основа, жанрови особености, мито-фолклорни образи и символика, дискуссионни въпроси. Поетика на староруската воинска повест.

7. Литературата от XIV–XV век. Културно-исторически процеси. Традициите на търновската книжовна школа и ролята на нейните представители в развитието на стила „плетение словес“ в Московска Рус. Второ южнославянско влияние върху староруската литература. Творчеството на Киприан, Григорий Цамблак, Пахомий Логотет и Епифаний Премъдри.

8. Старата руска литература от XV век. Културно-исторически процеси. Развитие на белетристичните жанрове. Историко-апокалиптични творби, жития, описания на пътешествия и повести.

9. Литературата от XVI век – теми и идеологеми на Московското царство. Културно-исторически процеси. Монументалните литературни паметници на епохата. Исторически, църковни и агиографски творби. Публицистиката на Йосиф Волоцки, Нил Сорски, Иван Пересветов, Ермолай Еразъм, Иван Грозни. Полемиката на Иван Грозни и Андрей Курбски.

10. Литературата на преходния XVII век. Културно-исторически процеси в източнославянските земи. Градската култура и проблемът за Възраждането. Трансформации в семантичните кодове и в жанровите форми на Средновековието. Руските повести от XVII век.

11. Културно-исторически, църковно-религиозни и литературни процеси в източнославянските земи през преходния XVII век. Старообредството и старообредска литература. Творчеството на протопоп Авакум.

12. Руският барок през XVII век. Културно-исторически процеси и влияния. Национални специфики на барока в руската литература и култура. Жанрова система, поезика, представители през XVII век. Творчеството на С. Полоцки.

Библиография

Учебници, хрестоматии и текстове

- Архангельская А. В., Пауткин А. А. Русская литература XI-XVII вв. М., 2003.
Библиотека литературы Древней Руси. Т. 1 – 10. СПб. 1997 – 1999.
<http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=2070#>
Боева Л. Проблемы русской литературы XI-XVIII вв., С., 1985.
Вачева А., Боева Л. Древнерусская литература. Хрестоматия. С., 1992.
Дигитална колекция на Университетска библиотека Университетска библиотека
<http://www.libsu.uni-sofia.bg/#>
Велчев В. Руска литература в образци и очерци. С., 1978.
Гудзий Н. К. История древней русской литературы. М., 2003.
История на българската средновековна литература. Съставител А. Милтенова. С., 2008.
История русской литературы XI-XVII вв. Под ред. Д. С. Лихачева. М., 1985 и др.
История русской литературы в 4-х томах, т. 1. Древнерусская литература и литература XVIII века. Л., 1980.
Кусков В. В. История древнерусской литературы. М., 1998.
Ольшевская Л.А., Трофимова Н.В., Каравашкин А.В., Травников С.Н., Древнерусская литература. XI-XVII вв. Учебное пособие. М., 2003.
Травников С. Н., Ольшевская Л. А. История русской литературы. Древнерусская литература: учебное пособие для вузов. М., 2007.
Пиккио Р. История древнерусской литературы. М., 2002.
Трендафилов Хр. Измарагд. Избрани творби на старобългарската литература VII–XII век. 2010.

Справочници, енциклопедии, научни поредици и проекти

Герменевтика Древнерусской литературы. Научная серия.
Древняя Русь. Вопросы медиевистики. Научный журнал.
<http://www.drevnyaya.ru/>
Живов В. Светостта. Кратък речник на агиографските термини. С., 2002.
Кирило-Методиевска енциклопедия. т. I, С., 1985, т. II, 1995, т. III, 2003, т. IV, 2003.
Литература и культура Древней Руси: Словарь-справочник. Под ред. В.В. Кускова. М., 1994.
Петканова, Д. състав. Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 1992, 2. доп. изд. 2003.
Словарь книжников и книжности Древней Руси. Вып. 1, 2 и 3. Л., 1987–1999.
<http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=2048>
Труды Отдела древнерусской литературы.
<http://lib.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=6097>
Энциклопедия „Слова о полку Игореве“. СПб., 1995. Т. 1-5.
Южните и източните славяни: разнообразие и взаимодействие на писмените култури XI -XX век. SESDiva, SESDiva ERA.Net RUS Plus Call 2017 – S&T, <https://sesdiva.eu/proekt>

Изследвания

Адрианова-Перетц В.П. Древнерусская литература и фольклор. Л., 1974.
Боева Л. Старата Киевска Русия (История, култура, литература). С., 1983.
Боева Л. Древнерусские повести (Жанры XVII века). С., 1992.
Буланин Д. Античные традиции в древнерусской литературе XI-XVI вв. München, 1991.
Бычков В.В. Русская средневековая эстетика XI-XVII вв. М., 1992.
Василева-Карагьозова С. Пътят на барока. Рецепция и трансформация на бароковата парадигма в славянските литератури. С., 2013.
Вачева А., Чекова И. съст. Реката на времето. Сб. статии в памет на проф. Людмила Боева. С., 2007.
Гладкова О.В. О славянорусской агиографии. Очерки. М., 2008.
Гладкова О.В. (отв. ред.) Мир житий. М., 2002.
Горина Л., Б. Даскалова. Шедевры болгарской книжности на русской земле./ Шедьоври на българската книжовност на руска земя. С., 2011.
Данилевски И.Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет. С-Пб., 2019.
Демин А.С. О художественности древнерусской литературы. М., 1998 (Очерки древнерусского мировидения. От Повести временных лет до сочинений Аввакума).
Еремин И.П. Лекции и статьи по истории древней русской литературы. Л., 1987.
Каравашкин А.В. Литературный обычай Древней Руси (XI-XVII вв.). М., 2011, 2018.
Каравашкин А.В. Русская средневековая публицистика: Иван Пересветов, Иван Грозный, Андрей Курбский. М., 2000.
Кусков В.В. Древнерусские княжеские жития. М., 2001
Левшун, Л.В. Очерки истории восточнославянской средневековой книжности. Эволюция творческих методов. Минск, 2002.
Липатов А.В. и др. Барокко в славянских культурах, сб. М., 1982.
Лихачев, Д.С. Избранные произведения в трех томах. Л., 1987.

- Лихачев Д.С., А. М. Панченко.** „Смеховой мир” Древней Руси. Л., 1976.
- Лотман Ю. М.** Поетика. Типология на културата. С., 1990.
- Милтенова А., Калиганов, И.** Съст. и ред. Маршрути на книжно общуване между източните и южните славяни. Международна научна конференция, 21–22 ноември 2019 г. Сб., София. 2020.
- Павлова Р.** Болгарско-руските и руско-болгарските езикови връзки. С., 1979.
- Павлова Р.** Восточнославянските светици в южнославянската писменост XIII-XIV вв. Hrgb. S. Mengel. Halle (Saale) 2008.
- Панченко А.М.** Руската стихотворна култура XVII в. Л., 1973.
- Пикио Р.** Православното славянство и старобългарската културна традиция. С., 1993.
- Пикио П.** Slavia Orthodoxa. Литература и език. Отв. ред. Н.Н. Запольская, В.В. Калугин. М., 2003.
- Плюханова М.Б.** Сюжети и символи Московското царство. СПб., 1995.
- Подскальски Г.** Християнство и богословска литература в Киевска Рус (988 – 1237). Превод А. В. Назаренко, под ред К. К. Акентьева, С-Пб., 1996.
- Ранчин А.М.** Вертоград златословни. Древнеруската книжност в интерпретации, разбора и коментарии. М., 2007.
- Робинсон А.Н.** Литература Древней Руси в литературния процес на средновековието XI-XIII вв. М., 1980.
- Сазонова, Л.И.** Поетика на руската барокко. Втората половина XVII-начало XVIII века. М., 1992.
- Топоров В.Н.** Светост и светици в руската духовна култура. Т. I. (Първият век на християнството на Русия) М., 1995; Т. II, (Три века на християнството на Русия XII-XIV в.) М., 1998.
- Ужанков А.Н.** Историческата поетика на древнеруската словесност. Генезис на литературните формации. М., 2011.
- Ужанков А.Н.** Стадиално развитие на руската литература XI - първата трета на XVIII века. Теория на литературните формации. М., 2008.
- Успенский Б.А.** Борис и Глеб: възприятие на историята в Древней Руси. М., 2000.
- Франклин С.** Писменост, общество и култура на Древней Руси (ок. 950-1300 г.). СПб., 2010.
- Франклин С., Шепард Д.** Начало на Русия. 750-1200. СПб., 2009.
- Чекова И.** Първите староруски князе светици (Образи, символика, типология). С., 2013.
- Чекова И.** Кирилло-Мефодиевското писмено наследство и източните славяне. – В: Класика и канон на руската литература. Юбилеят. С., 2016, 179-191.
- Шайкин А. А.** Поетика и история. На материале на паметниците на руската литература XI-XVI. М., 2005.
- Юрганов А.Л.** Категории на руската средновековна култура. М., 1998.
- Franklin S., J. Shepard.** The Emergence of Rus (750 - 1200). Longman, N. Y. 1996.

София, юни 2022 г.

Съставил:
Доц. д-р Илиана Чекова